

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
București

Cota III 464053

Inventar 420726

Ideea Latinității

și a

Unității Naționale

Două lecțiuni la deschiderea cursului de
Istoria Românilor
Ținute la Universitatea din București în Ianuarie 1919

DE

DIMITRE ONCIUL

Extras din „Revista Istorică” Anul al V-lea, August 1919

BUCUREȘTI

Tipografia „Cultura Neamului Românesc”
1919

Prețul: 2 LEL.

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Cota 06/44578 III
Inventar 420.726

464053

811

Domnilor și onorate auditoare,

În Aprilie trecut, reîncepând sub ocupațiune dușmană activitatea noastră universitară, după o întrerupere de aproape doi ani în timpul marelui războiu ce s'a sfârșit acum cu victoria marilor noștri aliați și a dreptății noastre, ziceam :

«În trecutul nostru, țara și neamul nostru au fost adeseori «supuse la grele încercări și la mari jertfe. Dar cu toate răstrijtele vremilor, dezvoltarea noastră istorică în Statul național a «mers mereu înainte. Ea s'a desfășurat în linie ascendentă, chiar «și în timpuri de decadență aparentă, când decăderea trecătoare «într'o direcție eră compensată printr'o dezvoltare ascendentă «în altă direcție. Suntem în dezvoltare ascendentă. Să avem deci «credință tare în steaua noastră ! Cu necesitate istorică, ea ne «va conduce la îndeplinirea menirii noastre între popoare. Dar «să nu uităm eterna lege a istoriei că numai acel popor trăiește, «crește și înflorește, care știe să-și facă datoria în progresul «omenirii spre perfecționare».

Iar cu privire la consecuențele fatale ale războiului, îndurate în urma alianței cu Rusia trădătoare ce s'a prăbușit, cum și a insuficienței de pregătire și organizare militară în care am rămas să susținem singuri greaua luptă contra cumplitelor armate dușmane ale Germanilor, Austro-Ungarilor, Turcilor și Bulgarilor haini, ziceam :

«Să le suferim cu bărbăție și demnitate ! Să le suferim cu «credință în dreptul nostru la viață ca Stat și ca popor, cu «credință în dreptatea pe care geniul adevărului și al binelui, «activ în istorie, o împarte tuturor popoarelor».

Iată, dreptatea noastră a învins ; steaua noastră s'a înălțat ! Mai mândră și mai prețuită ca ori-când, România, încununată

de gloria biruinței, se înalță astăzi între popoare, începând o nouă viață națională, o eră nouă a istoriei sale: viața și istoria Românimii, unite, libere și singură stăpânitoare a pământului său strămoșesc.

În trecutul nostru de grele lupte pentru viață și de mari jertfe pentru libertate, ne-a fost dat numai o clipă să vedem reunite sub o singură domnie națională țerile surori din cuprinsul patriei românești ce moștenire ne-au lăsat legionarii lui Traian Impăratul. Dar unitatea națională întrupată de Mihai Viteazul, acum 318 ani, eră datorită mai mult sabiei lui decât concepției naționale a acelor timpuri, încă nepregătite a o cuprinde și susține. El căzû drept jertfă, ca erou al ideii mântuitoare căreia el i-a dat ființă. El căzû jertfă, pentru ca să se împlinească ade-vărul cuvântului: *Nicio idee mare dela care purcede mântuire nu învinge fără jertfă*. Cu el căzû și unitatea întrupată prin dânsul. Însă ideea rămâneă vie, ca moștenire generațiunilor următoare și problemă altor timpuri.

Această idee vie a însuflețit mereu generațiunile ce și-au succedat până în zilele noastre. Astăzi, triumfătoare, ea unește tot pământul românesc al Daciei Traiane sub sceptrul glorios al Regelui Ferdinand I-ii.

Ideea unității naționale, cum ea s'a desvoltat dela Mihai Viteazul încoace, aveă drept bază și putere susținătoare conștiința latinătății. Această conștiință înălțătoare a dat mai ales viață și putere ideii de unitate națională; ea a susținut-o și a dus-o la biruință.

O privire scurtă asupra ideii latinătății și a unității naționale în desvoltarea noastră istorică ne va arăta cum aceste două idei învietoare, una fecundând pe cealaltă, au creat România de astăzi.

* * *

Cunoștința despre latinitatea poporului românesc eră atât de veche cât și existența lui însăș. Dela cele dintâi mărturii istoriografice asupra Românilor ca popor deosebit, sub numele de Vlahi, începând din secolul al XI-lea, ei erau cunoscuți ca urmași ai Romanilor sau ca locuitori ai Daciei din timpul stăpânirii romane.

Cel mai vechiu scriitor care face mențiune de originea Românilor, Bizantinul Kekavmenoș (din secolul al XI-lea), o pune în legătură cu cucerirea Daciei de către Impăratul Traian, cu-

noștință care nu se mai găsește constatată apoi decât dela secolul al XV-lea încoace, din epoca Renașterii umaniste. De alminterea, până atunci, toate celelalte mărturii în chestiune ale cronicarilor bizantini ca și ungurești, cum și ale documentelor papale, arată numai descendența lor romană, fără alte lămuriri istorice. Cronicarul bizantin Kinnamos (din secolul al XII-lea) zice că ei sunt «vechi coloni din Italia». Cronicile ungurești (din secolul al XII-lea—XV-lea) îi califică de foști «coloni și păstori ai Romanilor» (*Romanorum coloni et pastores*). În corespondența papei Inocent III cu Domnul Bulgarilor și Românilor Ioaniță (din anii 1199—1207), și papa și Ioaniță spun mai adeseori că el (Ioaniță) și poporul său își trag originea dela Roma; în acelaș fel scrie tot atunci papei și arhiepiscopul de Târnova. Bizantinul Laonikos Chalkondyles (din secolul al XV-lea), vorbind de locuințele limba și obiceiurile Românilor, zice: «De unde însă au venit ei, cu «limbă și obiceiuri romane, în aceste locuri, așezându-se aci, n'am «aflat dela nimeni, aici n'am auzit ca cineva să pomenească».

Dar contemporanul său Italianul Enea Silvio Piccolomini (papa Pius II, murt la 1464), cunoșteă pe Români ca urmași ai colonilor romani, aduși în Dacia după cucerirea ei de Traian, cum spune în scrierea sa: *Historia de Europa*.

Această cunoștință o găsim apoi mai dezvoltată la umanistul italian Anton Bonfini, istoriograf al Ungariei la curtea regelui Matiaș Corvin, fiul Românului Ioan de Huniad. În opul său asupra istoriei Ungariei (*Rerum Hungaricarum Decades*), Bonfini se ocupă mai de aproape și de originea Românilor și a familiei românești a Corvinilor, pentru care ia ca punct de plecare cucerirea Daciei de Traian și colonizarea ei cu Romani. El este cel dintâiu istoric care precizează din acest punct de vedere începutul Românilor ca urmași ai colonilor romani, după mărturiile istorice ce cunoșteă din studiul antichității și al istoriei Ungariei. În direcția dată de Bonfini, s'a dezvoltat istoriografia ulterioară asupra originilor românești până în secolul al XVIII-lea, când critica istorică a urmat să introducă un alt punct de vedere.

În istoriografia noastră națională, cele dintâi cronici, atât moldovenești cât și muntenești, au numai o vagă cunoștință despre purcesul Românilor dela «Râm» (Roma), cum se află mai întâiu în cronica anonimă a Moldovei dela începutul secolului al XVI-lea, cuprinsă într'o compilație de cronici rusești din acelaș secol, sau

dela «Romani», cum spune cea mai veche cronică a Țerii-Românești, începută în secolul al XVI-lea.

În prima jumătate a secolului al XVI-lea, călugării din mănăstirea Deal știeau însă ceva mai mult decât ne spun cele dintâi cronici ale noastre din aceeași epocă. La 1532, ei știau să povestească vizitatorului Francesco dalla Valle că Românii «au venit din vechime dela Roma spre a locui în această țară; «Traian Impăratul, cucerind țara, o împărți ostașilor săi și o făcu «colonie de Romani». În această formă, tradiția națională asupra originilor, care nu se găsește astfel în cronicile noastre decât mai târziu, putea să fie și influențată de scrierile lui Enea Silvio sau Bonfini, despre care vre-un călugăr dela Deal va fi avut știre.

Aceste cunoștințe asupra lătinătății Românilor sunt constatate până în secolul al XVI-lea. Ea era, dela cele dintâi mărturii, general admisă la vecinii noștri, Bizantini, Unguri, Bulgari și Ruși, cum și în Italia, în special în cancelaria papală; ea era în conștiința națională, cum se constată mai întâiu la Românii din imperiul Asanilor, apoi în vechea tradiție a cronicilor noastre.

Față cu această conștiință națională, Despot Vodă, uzurpând la 1561 tronul Moldovei, zicea în manifestul său către Moldoveni:

«Cu voi, oameni viteji și neam răsboinic, coboritori din valoroșii Romani care au făcut să tremure lumea, nădăjduesc să cuceresc în cūrând locurile Moldovei mele ce le ține păgânul, adecă «malul Dunării, și nu numai acelea, dar și Valahia și apoi toată «Grecia. Nu e nicio îndoială că vom avea ajutorul și bunăvoința «tuturor domnitorilor creștini, pe uscat și pe apă, împotriva dușmă-
nului obștesc, și cu ajutorul lui Dumnezeu îl vom birui. Și astfel «ne vom face cunoscuți lumii întregi ca adevărați Romani și «urmași ai lor»¹⁾.

E prima manifestare de acest fel ce întâlnim în istorie, exprimând ideea unirii Țerilor surori Moldova și Țara-Românească, în legătură cu ideea lătinătății neamului românesc. În același timp, după alte mărturii contemporane, pretendentul la tronurile ambelor Principate românești făcea pregătiri și pentru o expediție în Ardeal, cu gândul de a dobândi și Principatul de peste munți. Pe lângă unirea celor trei țeri într'un mare Stat român, visul său îndrăzneț îi deschidea chiar perspectiva de restaurator al Imperiului Roman de Răsărit, cum indică și manifestul citat.

¹⁾ Hurmuzaki - N. Densușianu, *Documente*, II. I, 416.

Pentru ca un aventurier străin, uzurpator de domnie, să dea asemenea expresiune ideii unității naționale în legătură cu descendența romană, care ar motiva unirea țărilor românești și aspirațiunea de restaurare a Imperiului Roman în Răsărit, perspectivă prin care el căută să câștige simpatiile Românilor, această idee nu putea să fie cu totul străină concepției naționale de atunci. Totuși ne lipsesc probe că ea ar fi pătruns conștiința națională în așa măsură încât să poată fi o aspirațiune națională predominantă.

În tot cazul însă, conștiința unității naționale a tuturor Românilor, prin limbă, religie și obiceiuri, întărită și prin conștiința originii romane, eră în fondul sufletec al națiunii. În a doua jumătate a secolului al XVI-lea, ea se manifestă și prin mișcarea literară românească de peste munți, unde s'au tipărit atunci cele dintâi cărți românești pentru uzul religios, în limba străbună care a urmat să fie limba literară a tuturor Românilor. Astfel conștiința unității naționale primea și o formă literară, care, în lipsa unității politice, urmă să fie forma ei de manifestare cea mai învederată și mai elocuentă.

Aceasta eră pregătirea sufletească a neamului românesc cu privire la conștiința unității și latinității sale, când Mihai Viteazul veni să înfăptuiască unitatea lui politică, cucerind în Octomvrie 1599 Ardealul, în Maiu următor Moldova, unire, din nefericire, căzută cu dânsul, după abia câteva luni. Invins în bătălia dela Mirislău (18 Septemvrie 1600) de către forțele superioare ale Ungurilor în unire cu imperialii sub generalul Basta, și atăcat de Poloni dincoace de munți, Mihai pierdù Ardealul și Moldova, în cele din urmă și Țara-Românească. Invingător apoi la Goroslău (3 August 1601) asupra Ungurilor, cu ajutorul imperialilor, când urmă să reia domnia în țerile unite, sub suzeranitatea împăratului, el căzù ucis mișește de asasinii trimiși de rivalul său Basta, în răvârșatul zilei de 19 August 1601. Cu el căzù și mareața lui creațiune.

Capul lui, adus în țară și înmormântat în mănăstirea Deal, ne-a rămas drept simbol sacru al idealului sfânt pentru care el a căzut jertfă, ideal care a urmat să însuflețească generațiunile ce și-au succedat, până la înfăptuirea lui după trei secole de stăruință în sperarea și credința mântuirii ce va să vină.

După Mihai Viteazul, ideea unității naționale a fost cultivată și întărită în legătură cu ideea latinității, mai ales prin literatură. Ea re apare în epoca deșteptării culturale din domniile lui Matei Basarab și Vasile Lupu, ale Cantacuzinilor și Cantemirilor, a lui Constantin Brâncovanu; ea trece munții, găsind adăpost la Românii din Ardeal, în epoca de înjosire națională adusă prin Fanarioți dincoace de munți; ea revine de peste munți, întărită și înălțătoare, odată cu domniile pământene după izgonirea Fanarioților, și aduce renașterea națională prin care a triumfat.

Lui Vasile Lupu, după relațiunile rezidentului imperial din Constantinople, se atribuie intenția de a uni sub domnia sa Moldova, Țara-Românească și Ardealul, călcând pe urmele lui Mihai ¹⁾. În acelaș timp, și Mihnea III Radu din Țara-Românească, după o mărturie contemporană, râvnește la stăpânirea asupra celor trei țeri sub suzeranitate turcească ²⁾.

Conștiința unității naționale a țărilor surori, primind o formă concretă prin unirea lor sub Mihai, eră vie și destul de puternică pentru a da loc la asemenea aspirațiune națională. Ea găsește în câțva expresiune și în scrierile istorice din acea epocă. Cronicarul Grigore Ureche are în vedere această unitate, arătând că «dela Râm ne tragem», că Moldova și Țara Muntenească «au fost tot o țară și un loc» și că «s'au tras delă un izvor», ca țeri descălecate delă Românii de peste munți. Contemporanul său arhiepiscopul catolic Bandini, vizitând Moldova, ne-a lăsat o scriere asupra țerii (publicată în «Analele Academiei Române», 1895, sub titlul *Codex Bandinus*), în care dă și tradiția indigenă asupra descălecatului de peste munți și asupra originii romane a Românilor, tradiție pe care el o completează cu datele istorice ce cunoștea despre cucerirea și colonizarea Daciei lui Traian. Concepția unității naționale reiese clar din aceste scrieri. Facem abstracție de alți autori străini, ale căror scrieri cu această concepție nu arată vre-o legătură cu conștiința națională.

Cu scrierile lui Miron Costin, contemporanul mai tânăr al lui Grigore Ureche, ideea latinității și a unității naționale intră într-o nouă fază de dezvoltare.

¹⁾ Hurmuzaki, *Fragmente zur Geschichte der Rumänen*, III, 486, 190.

²⁾ Șincai, *Chronica Românilor*, a. 1659 (după Galeazzo Gualdo, *Storia di Leopoldo*).

«Biruitau gândul» — zice el în scrierea sa: *De neamul Moldovenilor* — «biruitau gândul să mă apuc de această osteneală, să «scot lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și seminție sânt «lăcuiitorii țării noastre Moldovei și țării Muntenesti și României «din țările ungurești, că tot un neam sânt și odată descălecați».

O adevărată biruință a gândului eră deșteptarea națională ce a început cu această scriere, semănță din al cărei rod a răsărit apoi renașterea politică ce a creat România de astăzi. Cu erudiția ce a câștigat în școala polonă și prin studiul asiduu al istoricilor străini, — «și în vieța mea», zice el, «Dumnezeu știe cu ce dragoste eram pururea la istorie» — cu erudiția astfel câștigată, Miron Costin este cel dintăiu istoric român care se ocupă mai de aproape de începutul neamului, scriind istoria veche a Românilor dela cucerirea și colonizarea Daciei de către Traian până la descălecatul de peste munți al Țerii-Românești și Moldovei. Acest subiect, el îl tratează și în două scrieri polone, una în proză, alta în viersuri.

Căldura și mândria națională cu care el povestește originile neamului erau însuflețitoare și înălțătoare pentru conaționali săi contemporani și următori, așa încât conștiința națională ce el a deșteptat a dat naștere unui curent puternic în dezvoltarea ideii latinității și a unității naționale. Pe urmele lui, a mers mai departe fiul său Nicolae Costin, care a tratat acelaș subiect, în scrierea sa: *Cartea pentru descălecatul dintăiu a țării Moldovei și neamului moldovenesc*, amplificând scrierea tatălui său.

În acelaș timp în Țara-Românească, un autor necunoscut (contemporan cu Miron Costin, presupus a fi Constantin Cantacuzino) a scris *Istoria Țării Rumânești [dintru început]*, din care s'a păstrat un fragment, cuprinzând istoria Daciei dela Traian până la Atila, cu începutul Românilor. El accentuează că «României din Ardeal, Moldovenii și cei din țara aceasta (= Țara-Românească) tot un neam» sunt, «tot o limbă fiind»; și apropiind numele de *Român* de cel de *Roman*, zice: «numai au stricat puțin cuvântul, din *Roman* zic *Rumân*, care tot acelaș cuvânt este».

Ideea unității naționale, învederată prin aceste scrieri, găsea expresiune și în cronică *Istoriile Domnilor Țării Rumânești* până la 1688 (atribuită lui Constantin Căpitanul Filipescu), care îmbrățișează istoria tuturor Românilor, cuprinzând Țara-Românească, Moldova și Ardealul. Eră cea dintăiu scriere de acest fel în litera-

tura istorică. E însă de notat că autorul acestei cronici, ca și Miron Costin în cronică sa, povestind unirea țărilor românești sub Mihai Viteazul, nu dau expresiune unei concepțiuni naționale în această privință, mărginindu-se a înregistra simplu faptele istorice. Așa scrieau cronicarii noștri.

Învățatul principe Dimitrie Cantemir încheie șirul marilor scriitori români dinainte de Fanarioți care reprezintă curentul început cu Miron Costin în dezvoltarea ideii latinității și a unității naționale. Scrierea lui: *Chronicul vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor*, scrisă latinește și românește, care cuprinde, într'un volum împărțit în zece cărți, istoria veche a Românilor până la întemeierea Principatelor, înfățișează punctul culminant al istoriografiei românești din perioada până la Fanarioți. Ea este totdeauna și cea mai pronunțată expresiune ce ideea latinității și unității naționale a găsit la noi până în secolul al XVIII-lea.

«Intr'această chip dară», — zice autorul — «pre Romano-Moldo-Vlahii noștri, Roma maica din lăuntrurile sale născându-i i-au aplecat și i-au crescut; Traian părintele, cu obiceiile și armele romane învățându-i, a Dachii adevărați moștenitori i-au pus, și cu curat sângele fiilor săi pre Dachia, cerea mai denainte varvară eră, au evghenisit-o». (In textul original latin, după care a tradus redacțiunea românească: *Hocce igitur modo Romano-Moldavlachos Roma mater propriis ex visceribus natos fovit atque aluit; Trajanus parens Romanis moribus ac armis instructos Daciae legitimos constituit haeredes, necnon ut puro sanguine procreatis, barbaram nobilitavit Daciam*).

Astfel Dimitrie Cantemir, înfățișând pe Români ca «adevărați moștenitori» (*legitimos haeredes*) ai Daciei dela Traian încoace, care prin coloniile romane aduse în ea a «evghenisit-o» (*nobilitavit*), din țară «barbară» ce eră până atunci, exprimă cel dintâiu ideea dreptului istoric prin cucerire și civilizare ce Români au asupra patriei moștenite dela legionarii și colonii romani, străbunii lor. «Unde a biruit Romanul, acolo a și trăit» (*ubi vicit Romanus, ibi vixit*), zice el, cu Seneca, și despre Dacia romană, devenită românească.

Afirmând cu atâta convingere latinitatea și dreptul de moștenire al neamului românesc în patria lui, el nu lipsește a preîntâmpina bănuiala «că cum de dulce dragostea patriei nebuniți», — zice el — «cele ce se cad credinței istoricești hotare am sărit».

El se apără de asemenea bănuială, dând asigurarea că: «Pentru aceste împletecite socotele, punem ceea ce vom putea nevoie, ca din socoteala care mai aproape de adevăr se poate alătura «să adevărim».

Și cu atât mai mult el își pune drept călăuză norma adevărului, cu cât — cum zice — «poftiți fiind dela unii prietini străini și mai cu deadins dela însoțirea noastră care este Academia științelor de Berolin (al cărei membru eră), nu numai odată sau de două ori, ce de multe ori îndemnați și rugați fiind, pentru ca de începătura, neamul și vechimea Moldovenilor, precât adevărul pottește, măcar cât de pre scurt să-i înștiințăm».

Deci scrierea lui urmăreă scopul, nu numai să lumineze pe conaționali, desvoltând mai departe cunoștințele lăsate de premergătorii săi și completându-le cu știrile adunate din izvoarele istorice străine ce a cercetat cu vastă erudiție, ci să informeze și străinătatea, pentru care eră destinată redacțiunea latină a operei. (Din textul latin nu s'a păstrat decât Prefața, restul pierzându-se).

Această însemnată scriere a lui Dimitrie Cantemir, încheind șirul primelor cercetări istorice ce s'au făcut la noi asupra originilor, eră fundamentală pentru desvoltarea ulterioară a istoriografiei naționale. O copie a ei, cum și a scrierii lui Miron Costin, ajungând în Ardeal, ele au contribuit să determine acolo mișcarea literară care a adus renașterea națională după înjositoarea epocă a Fanarioților.

În timpul domniei Fanarioților (1711—1821), sub voievozi străini de aspirațiunile naționale, a urmat, împreună cu decadența politică, și decăderea culturii naționale care începuse a înflori sub domnia pământeni precedenți. În așa împrejurări, și desvoltarea ce ideea latinității și a unității naționale luase dela Miron Costin încoace a decăzut în Principate. Însă ea a aflat continuatori și apostoli însuflețiți în Ardeal, unde curentul de deșteptare națională început dincoace de munți a găsit un puternic răsunset.

Scrierile istorice și filologice ale marilor scriitori ardeleni din acea epocă, Samuil Clain, Gheorghe Șincai și Petru Maior, au inaugurat o eră nouă în istoria culturii românești. Curentul introdus de ei prin scrierile lor asupra limbii și istoriei naționale a fost cel mai puternic mobil al renașterii naționale dela care a purces renașterea politică și culturală în Principate.

Elementa linguae Daco-Romanae, de Clain și Șincai (1780 și 1805), cea dintâiu gramatică a limbii românești cu litere latine, ca și dicționarul: *Lesicon românesc-lătinesc-unguresc-nemțesc*, de Clain, Maior, ș. a., cu o introducere despre scrierea limbii românești cu litere latine (tipărit 1825), după care a urmat *Gramatica Daco-Romana sive Valachica*, de Ioan Alexi (1826), învederau latinitatea limbii, într'o formă și cu probe cum nu se încercase până atunci. *Istoria pentru începutul Românilor în Dacia*, de Maior (1812), căută să demonstreze latinitatea neamului românesc și continuitatea lui în Dacia Traiană, combătând cu îndârjire părerile contrare ce au fost emise în secolul al XVIII-lea de scriitori străini. *Chronica Românilor*, de Șincai (tipărită abia în 1853), și *Historia Daco-Romanorum sive Valachorum*, de Clain (lucrare rămasă netipărită), îmbrățișau istoria tuturor Românilor, punând astfel în evidență unitatea lor națională.

Astfel această însemnată mișcare literară la Români de peste munți a deșteptat un puternic curent de renaștere națională prin propagarea ideii latinității și a unității naționale, care manifestându-se și dincoace de munți a produs renașterea politică și culturală în Principate ce caracterizează epoca de restaurațiune sub domniile pământene după izgonirea Fanarioților.

Sub influența acestei Renașteri, ideea unității naționale a primit o puternică impulsione în direcție politică, afirmându-se ca cea mai de frunte aspirațiune națională.

Desvoltarea ideii unității naționale ca aspirațiune națională, din punct de vedere politic, și biruința ei prin unirea politică a tuturor Românilor din cuprinsul Daciei Traiane, ce am ajuns s'o vedem astăzi înfăptuită aieva, va forma subiectul părții a doua a acestei conferințe de deschidere.

II

Din cele precedente am văzut cum ideea unității naționale, primind o formă concretă mai întâiu prin unirea întrupată pentru o clipă de sabia lui Mihai Viteazul, a urmat să fie cultivată apoi prin literatură, mai ales în legătură cu ideea latinității.

Mișcarea literară în această direcțiune, începută cu Miron Costin în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, decăzând în Principate în timpul decadenței politice și naționale sub Fanarioți, a fost continuată, cu mult avânt și însuflețire, dincolo de munți, prin marii scriitori ardeleni dela sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Curentul latinist-național, format prin scrierile lor asupra limbii românești și asupra istoriei tuturor Românilor, a căror idee conducătoare era latinitatea limbii și originea română a neamului, înălțând sufletele și însuflețind cugetele, a produs marea renaștere națională care, după izgonirea Fanarioților și readucerea domniilor pănăntene în Principate, a făcut unirea Principatelor surori și a creat România de astăzi.

După ce în cele precedente am cunoscut dezvoltarea ideii unității naționale în legătură cu ideea latinității, care a culminat în curentul latinist de peste munți, să trecem acum la aspirațiunile pentru unitate națională din punct de vedere politic.

Ideea unirii țărilor românești într'un singur Stat național, constatată, cum am văzut, încă înainte de Mihai Viteazul, sub Despot Vodă, se manifestează, curând după unirea lui Mihai, sub Vasile Lupu, căruia contemporanii îi atribuiau intenția de a uni sub stăpânirea sa Moldova, Țara-Românească și Ardealul, cum și sub Mihnea III Radu. În două documente din 1639, când Vasile Lupu porni pentru a doua oară lupta contra lui Matei Basarab, el își dă titlul de «Domn al Moldovei și Țerii-Românești». Pe urmă,

Șerban Cantacuzino, după mamă, coboritor din Basarabi, avea în vedere, în negociațiunile sale cu împăratul Leopold I din 1688, asigurarea domniei ereditare a familiei Cantacuzinești, și în Țara-Românească și în Moldova, sub suzeranitatea împăratului. Moștenirea celor două tronuri în această familie, din care Dimitrașcu Cantacuzino ajunsese Domn în Moldova, iar Șerban în Țara-Românească, avea să îndeplinească unirea ambelor Principate sub noua dinastie a Cantacuzinilor ca urmași ai Basarabilor. Ideea unirii Principatelor a fost susținută și prin mutările de Domni dintr'o țară într'alta. Dela Mihai Viteazul până la Fanarioți, șapte voivozi (între care 3 Basarabi și 1 Mușatin) au domnit alternativ și în Țara-Românească și în Moldova. Iar în timpul Fanarioților, din cei 31 de voivozi ce s'au perindat pe tronurile ambelor țeri, 15 au domnit în amândouă, unii în mai multe rânduri, unul (Alexandru Suțu) chiar în ambele deodată (în 1802). Mai mulți din acești Domni întrebuițau ca stemă a lor stemele unite ale celor două Principate, imaginea concretă a unirii. Constantin Ipsilanti, domnind mai întâiu în Moldova, apoi în Țara-Românească, a luat și titlul de «Domn al Moldovei și Valahiei», cum se găsește în două acte ale lui din 1807.

Și ocupațiunile rusești în timpul războaielor cu Turcii, când ambele țeri erau unite sub cărmuirea rusească, mai întâiu la 1769—1774, apoi la 1806—1812, în sfârșit la 1828—1834, au contribuit la învierea ideii unirii în conștiința națională, cum ea a urmat a se manifesta în epoca renașterii naționale.

Pe timpul războiului cu Turcii dela 1787—1792, făcut de Rusia în alianță cu Austria, când Rușii au ocupat Moldova, Austriacii Țara-Românească, se ivește un plan de unire a celor două Principate ca Stat independent. Planul venea din partea Rusiei, în legătură cu proiectul rusesc pentru împărțirea imperiului otoman și înființarea unui nou imperiu creștin de Răsărit, pentru care împărăteasa Ecaterina II căută să câștige pe împăratul Iosif II.

Planul de împărțire a imperiului otoman eră următorul: Rusia să ia țărmul mării Negre până la Nistru; Austria să ia Bosnia și Serbia; restul imperiului otoman să alcătuească noul imperiu de Răsărit sub un mare-duce rus, Constantin, nepotul Ecaterinei; iar Țara-Românească și Moldova (până la Nistru și mare), pe care niciuna din cele două curți nu voiă să le cedeze celeilalte,

să formeze un Stat independent sub un principe ortodox. Pentru tronul acestui Stat, se avea în vedere candidațura principelui Potemkin, favoritul Ecaterinei; pe urmă se vorbea de marele duce Constantin. — Golz, reprezentantul Prusiei la Petersburg, zicea că «această posesiune ar putea servi de punte pentru a merge la tronul Bizanțului».

Proiectul, care prin unirea Principatelor sub un principe rusesc căută să pregătească incorporarea lor în Rusia, împreună cu tot imperiul de Răsărit ce avea să se ridice pe ruinele imperiului otoman, a fost, din fericire pentru noi, zădărnicit prin in-succesul războiului întreprins de cele două mari puteri aliate pentru împărțirea Turciei, din care războiu Rusia nu s'a ales decât cu țermul mării Negre la răsărit de Nistru iar Austria cu Orșova-veche.

Pe timpul ocupațiunii rusești dela 1806—1812, apare un alt plan de unire a Principatelor. La 1808 eră vorba a se uni Țara-Românească și Moldova sub un arhiduce austriac, care s'ar căsători cu marea-ducesă Ecaterina (sora țarului Alexandru I-iu), cum raportă ambasadorul prusian von Schladen, dela Petersburg. După un raport al ambasadorului prusian la Constantinopole, Senfft von Pilsach, din Noemvre 1807, mai eră încă vorba și de marele-duce Constantin, și anume ca viitor rege al Daciei, Stat ce ar avea să cuprindă Moldova, Țara-Românească și Ardealul. «Depuis quelque tems», — scriea el dela Sibiiu — «il s'était répandu «ici le bruit que la Transylvanie allait être cédée par la Maison «d'Autriche et jointe à la Moldavie et à la Valachie, sous le nom «de royaume des Daces, pour appartenir au Grand-Duc Constantin de Russie»¹⁾. Svonul eră accreditat și de consulul rusesc, ceea ce a alarmat mult pe Nemții și Ungurii din Ardeal.

Aceste planuri de unire a țerilor românești, constatate în epoca Fanarioților, nu erau însă naționale, ci de proveniență străină, având să servească scopurile rusești. *Timeo Danaos et dona ferentes*, puteau să spună cu drept cuvânt Românii, față cu interesul ce le purtă pravoslavnică Rusie, care în acest chip căută să-și întindă stăpânirea asupra țerilor noastre, ca punte de trecere la Țarigradul visului ei de aur.

¹⁾ Iorga, *Acte și Fragmente*, II, 433. Cf. acelaș, *Desvoltarea ideii unității politice a Românilor* (1915).

Neizbutind atunci să ia Moldova și Țara-Românească, ocupate în acel războiu cu gândul de a le păstra, Rușii s'au mulțumit deocamdată cu partea Moldovei dintre Prut și Nistru ce i-a fost cedată în pacea dela București din 1812, parte numită de atunci Basarabia, întinzându-se vechiul nume al ținutului de lângă grădile Dunării și ținutul mării asupra întregului teritoriu anexat, acum fericit reunit cu patria mamă.

La Prut, năzuințele de întindere ale Rusiei peste trupul țărilor noastre spre Constantinopole au găsit o stavilă peste care nu au mai putut trece. De asemenea năzuințele Austriei, care urmărea anexarea Țării-Românești și Moldovei, în rivalitate cu Rusia, s'au oprit la Molna, cu răpirea Bucovinei la 1775, astăzi reunită și ea cu patria mamă. Rivalitatea dintre cele două mari puteri cu privire la Principatele românești, râvnite și de una și de alta, a fost scăparea noastră, în timpul celei mai mari decadente politice și naționale prin care am trecut sub domnia Fanarioților.

* * *

Ca aspirațiune națională, ideea unității politice se afirmă abia în timpul Renașterii naționale după izgonirea Fanarioților. Cea dintâiu manifestare în această privință se găsește pe timpul alcătuirii Regulamentului organic în 1829—1831. Un proiect de memoriu asupra dorințelor naționale, redactat pe la 1829 în Țara-Românească, cuprinde cea dintâiu formulare preciză a programului unirii din epoca Renașterii. Intre cele 25 de puncte ale acestui memoriu, se cerea, în prima linie, unirea Țării-Românești și Moldovei într'un Stat «de sine și neatârnat de Turchia», sub un «prinț din familiile domnitoare în Germania», cu drept de moștenire¹⁾.

În adevăr, unirea celor două Principate sub un principe dintr'o dinastie europeană, cu preferință din Germania, e constatată, puțin mai pe urmă (1834—1835), și prin rapoarte diplomatice, ca una din dorințele cele mai vii ale patrioților.

În acelaș timp, și în Moldova se manifestau asemenea dorințe. În comisiunea pentru alcătuirea Regulamentului organic al Moldovei, visterul Iordache Catargiu propuse unirea ambelor Principate sub o singură domnie, cu restricțiunea ca principele acestui

¹⁾ Hurmuzaki - Iorga, *Documente*, X, 647—648.

nou Stat să nu aparțină nici uneia din cele trei puteri vecine (Austria, Rusia sau Turcia). Propunerea, primită de comisiune, întâmpină însă opoziție la guvernul rusesc, care atunci dețineă puterea în Principatele ocupate, și fu părăsită.

Totuși, în legătură cu aceste năzuințe de unire s'au prevăzut, în Regulamentele organice ale ambelor țeri, dispozițiuni pentru «inceputuri de o unire mai de aproape între amândouă Prințipurile», cu următorul articol introductiv:

«Inceputul, relighia, obiceiurile și asemănarea limbii lăcuitorilor acestor două Prințipaturi, precum și trebuințele ămbeloz părți, cuprind d' ă însuș descălicarea lor elementurile nedespărțitei uniri, care s'au împiedicat și s'au întârziat de întâmplătoarele ămpregiurări. Mântuitoarele folosuri ale rodului ce s'ar naște din ăntrunirea acestor două nații sânt netăgăduite. Elementurile ăntrunirii a Moldo-Românilor se află așezate prin acest Reglement, prin asemănatele temeiri ale administrației acestor țări».

Idea unirii, astfel manifestată la noua organizare a Principatelor prin Regulamentul organic, găseă resunet și în literatura acelei epoce. La 1830, Ioan Văcărescu, în poezia *La Milcov*, ziceă la adresa riului ce despărțea pe frați:

- «De unde-ți vine numele, părau fără putere,
 «Ce despărțirea neamului tu îndrăznești a cere?...
 «Desprețuire trații dau puteri-ți ne'nsemnate!
 «Căci, despărțit ori depărtat, fratele e tot frate».

Despre aspirațiunile naționale din acea epocă, un trimis francez în Principate (Baronul de Bois-le Comte) ziceă la 1834 în raportul său:

«Cele două Principate, unite prin comunitatea originii lor, a istoriei lor și a pozițiunii lor politice actuale, aspiră a se contopi ăntr'un singur Stat... Crearea unui mare ducat Dacia, care ăcar reună cele două Principate, mi-a părut a fi aci expresiunea ădorinței celei mai generale a acestei țeri. Eu m'am pus în raport, ăla Iași, cu tot ce se puteă afla acolo ca oameni care iau oarcare parte la afacerile publice; și, fără nicio provocare din ăpartea mea, toți, după cele dintâi vorbe schimbate, îmi exprimau ămereu această dorință... La București am aflat aceiaș dorință ăîn fundul inimilor, dar aci oamenii se exprimau cu mai multă ărezervă» ¹⁾.

¹⁾ Hurmazaki - Hodoș, *Documente*, XVII, 393—394

Realizarea unirii în sensul programului național întâmpină cea mai mare piedecă în suzeranitatea turcească și în protectoratul rusesc. Unirea sub un principe din dinastiile occidentale trebuia, mai curând sau mai târziu, să scuture și jugul suzeranității turcești, și cătușile protectoratului rusesc, deopotrivă de apăsătoare asupra vieții noastre naționale. Aceasta o prevedeau prea bine și Turcii și Rușii: de aci opoziția lor contra tendințelor unioniste.

Cele două puteri adversare unirii erau secundate și de vecina Austrie, care, urmărind mai demult anexarea Principatelor românești, căută a le ține în atârnavare de influența sa predominantă. Programul național, așa precum i-a dat expresiune Moldoveanul Iordache Catargiu în Comisiunea pentru alcătuirea Regulamentului organic, ca și memoriul contemporan din Țara-Românească, excludea, cum am văzut, dela tronul țerilor unite pe membrii dinastiei austriace, ca și pe cei ai dinastiei rusești, deopotrivă cu vre-un candidat din imperiul otoman. Cele trei puteri vecine, din punctul de vedere al intereselor lor proprii, aveau deci cuvânt să împiedece unirea astfel concepută și contrară intențiilor lor în Principate.

Dar nici puternica împotrivire a marilor puteri încunjurătoare, nici ori-ce putere omenească din lume nu mai putea să împiedice avântul măreț ce Româניה redeșteptată îl luase spre o noă vieață, spre un alt viitor; nu mai putea să stingă focul ceresc al ideii naționale, aprins în inimile românești de pretutindeni; nu mai putea să oprească pulsul de vieață renăscătoare al României unite.

Mișcarea revoluționară din 1848, îndreptată în Principate mai ales contra protectoratului rusesc, ale cărei cătuși apăsau mai greu acum decât jugul suzeranității turcești, făcu să se manifesteze din nou ideea unirii, înnăbușită câtva timp de Rusia protectoare.

Intre «*Dorințele partidei naționale din Moldova*», redactate de Mihail Kogălniceanu la 1848, reapare și unirea Principatelor, «unirea care» — cum se zice aci — «este dictată atât de vederat prin aceeaș origină, limbă, obiceiuri și interese, încât ea este încuviințată de însuș acel Reglement pe care Rusia cu armele în mână îl sprijinește (adecă Regulamentul organic). Să avem credință în viitorul nostru» — exclamă autorul *Dorințelor*. — «Să

«ne arătăm vrednici de fericirea și de libertatea ce Tatăl cel de
«sus, dela întemeierea lumii, au pregătit tuturor popoarelor, și
«care, prin urmare, curând sau târziu, trebuie să vie și Româ-
«nilor!»

Asemenea idei și simțeminte aveau răsunet și în Țara-Românească. Aci Nicolae Bălcescu, expunând planul mișcării ce revoluția română trebuia s'o îndeplinească spre a-și ajunge scopul, arată ca țintă a dorințelor poporului român *unitatea și neatârarea națională*. Prin unitatea națională se înțelegea acum unirea tuturor Românilor¹⁾.

Acestor aspirațiuni naționale, cântărețul «*Deșteptării României*», însuflețitorul Alecsandri, bard al Renașterii, le dedea expresiune în mărețele viersuri:

«Sculați frați de-acelaș nume, iată timpul de frăție!
«Peste Molna, peste Milcov, peste Prut, peste Carpați,
«Aruncați brațele voastre cu-o puternică mândrie,
«Și de-acum pe veșnicie
«Cu toți mâinile să dați!»

Despre aceste năzuințe, manifestate în mișcarea revoluționară din ambele Principate, ministrul afacerilor străine al Rusiei contele Nesselrode, într'o circulară către misiunile diplomatice din Iulie 1848, zicea:

«Boierii moldoveni refugiați în Bucovina... pregăteau o răscăcoală, al cărei rezultat trebuia să fie, ca și în Valahia, asasinarea sau expulsiunea hospodarului, răsturnarea ordinii stabilite și unirea celor două Principate într'un singur Stat, fără oarecari legături cu Rusia și cu Poarta Otomană».

Iar cu privire la Țara-Românească, el zicea:

«Proiectul lor viitor este dealtminterea învederat. El reiese din programul lor, și proclamațiunile lor nu-l tăinuiesc. Acest proiect este de a restaura, pe o bază istorică ce n'a existat niciodată, vechea lor naționalitate, adecă de a înceta să fie provincii și de a constitui, sub numele de regat daco-român, un nou Stat deosebit și independent, la formarea căruia ei ademenesc pe frații lor din Moldova, din Bucovina, din Transilvania și din Basarabia»²⁾.

1) Ion Ghica, *Amintiridin pribegia după 1848*, p. 475.

2) *Acte și Documente relative la istoria Renașterii României*, II, 4, 6.

Pe când în Principate se manifestau astfel de aspirațiuni naționale cu privire la unire, dincolo de munți găseă expresiune părerea unei uniri a Românilor sub altă formă. Ea eră reprezentată prin un Român, Ardeleanul Ion Maiorescu, stabilit în Țara-Românească, și prin un Sas, pastorul Roth din Brașov.

În ordine cronologică, vine mai întâiu broșura pastorului Roth: *Von der Union und nebenbei ein Wort über eine mögliche dako-romänische Monarchie unter Oesterreichs Krone*, apărută la Sibiu, în Maiu 1848. Autorul examinează chestiunea unirii Ardealului cu Ungaria, proclamată de Unguri în revoluția din 1848 și admisă de dieta Transilvaniei, în care nobilii maghiari și partizanii lor formau majoritatea. Adversar al Ungurilor, Sasul Roth se pronunță contra acestei uniuni și propune unirea Ardealului cu Țara-Românească și Moldova sub stăpânirea Habsburgilor, ca cea mai bună și mai naturală soluțiune a chestiunii transilvane și a Principatelor. Eră formula adversă a planului rusesc care, cu 40 de ani mai înainte, aveă în vedere unirea acestor țeri sub un mare-duce rus.

Ion Maiorescu, fiind trimis în 1848 de guvernul revoluționar din Țara-Românească ca plenipotențiar al Principatelor pe lângă guvernul german din Frankfurt p./M., făcea acolo propunerea ca Austria, în schimbul posesiunilor italiene ce le-ar ceda Italiei, să unească Ardealul, Bucovina, Moldova și Țara-Românească într'un regat România, cu un principe austriac sub protecțiunea Germaniei. Acest Stat ar fi cea mai puternică stavilă ce s'ar pune năzuințelor Rusiei de a se întinde spre Constantinopole. Propunerea fu primită cu simpatie. Deputatul Förster găseă chiar că un atare regat român ar fi mai important pentru Germania decât regatul maghiar ¹⁾.

Asemenea voci se auzeau până la 1848, la noi și în afară, cu privire la unitatea politică a Românilor, a cărei înfăptuire se întrevedea ca un rezultat natural și necesar al desvoltării istorice ca și al condițiunilor etnografice și geografice pentru vieța și menirea poporului românesc între neamurile încunjurătoare.

* * *

¹⁾ N. Bănescu și V. Mihăilescu, *Ioan Maiorescu* (1912), pp. 211, 392—393, 398, 400.

După 1848, reacțiunea ce a urmat după innăbușirea revoluției a împiedecat ori-ce manifestare națională în Principate, până la epoca congresului de Paris din 1856. Astfel amuțiră, pentru câțva timp și aspirațiunile unioniste. Dar propagatorii lor găsiră adăpost în Occidentul civilizat, unde capii partidului revoluționar fură nevoiți să se exileze. Expatriații români, umplând lumea apuseană de plângerile lor, deșteptară simpatiile fraților latini din Occident, cu Franca în frunte, pentru cauza românească.

Acestor simpatii, susținute și prin interesele puterilor occidentale în Orient, datorim liberarea de protectoratului rusesc prin pacea dela Paris, în urma războiului din Crimeia, și sprijinul ce ele ne-au dat pentru realizarea unirii Principatelor la 1859, acum 60 de ani.

Puterile occidentale întrunite la congresul din Paris, Franca, Anglia și regatul Sardiniei care apoi a făcut unitatea Italiei, au înțeles marele interes al Europei pentru a întări la gurile Dunării noul Stat român ce urmă să se înființeze prin unirea Principatelor, ca zăgaz latin la porțile Orientului. Contra tuturor uneltirilor Austriei și Turciei, care căutau să împiedece unirea, pe când Rusia și Prusia observau o atitudine mai mult sau mai puțin neutră, cele trei puteri amice, Franca, Anglia și Italia, aliate în războiul din Crimeia contra Rusiei, ne-au susținut și ajutat în aspirațiunile noastre naționale pentru unire, cărora în special Napoleon III le-a dat cel mai puternic sprijin.

Principiul naționalităților, proclamat de împăratul Francezilor ca principiu conducător pentru întocmirea viitoare a Europei, a dat ca primul rod unirea Principatelor Române. A urmat apoi unitatea Italiei, realizată de asemenea cu ajutorul și prin intervenția directă a lui Napoleon.

Pe timpul luptelor și negociațiunilor pentru unitatea Italiei, s'a ivit din nou planul de unire a tuturor țărilor românești sub sceptrul Habsburgilor. Eră vorba de a obține dela Austria cedarea provinciilor italiene în schimbul Principatelor, care ar urmă să fie unite cu Ardealul și celelalte ținuturi românești de peste munți, ca parte din monarhia austriacă. Se atribue lui Napoleon că ar fi făcut oarecari propuneri în această privință; dar actele diplomatice date până acum publicității nu confirmă aceasta. În tot cazul, în cele din urmă având să decidă armele în chestiu-

nea italiană, și planul de unire a Românilor în monarhia austriacă a căzut atunci pentru totdeauna.

Care eră sentimentul adevărat al Românilor în această pricină, o exprimă marele Alecsandri în versurile :

«Da, o scumpă prevestire
 «Vine'n taină de-mi șoptește
 «C'a Românilor mărire
 «Azi în lume se urzește.
 «A Italiei libertate
 «Va'nsufla o noua viață
 «Legiunilor uitate
 «Dela Dunărea măreată,
 «Și'n curând ginta latină
 «Răsări-va ca un soare,
 «Coperind cu-a sa lumină
 «Celelalte mari popoare».

Iar cu privire la unire, el vesteă :

«E scrisă'n ceruri sfânta Unire,
 «E scrisă'n inimi cu foc ceresc.
 «O Românie, l'a ta mărire
 «Lucrează brațul dumnezeesc».

Această credință însuflețea pe patrioții Renașterii noastre în epoca unirii dela 1859, care eră primul pas spre marea unire a neamului românesc întreg.

După realizarea unirii Principatelor, pentru care cei mai de frunte oameni politici și scriitori ce a produs neamul nostru, și în Moldova și în Țara-Românească, au intrat în arenă, dezvoltând o activitate care onorează pentru toate timpurile patriotismul lor luminat și aleasa lor inteligență, — după realizarea acestei prime și celei mai vii dorințe, aspirațiunile naționale au fost concentrate asupra celorlalte două puncte principale din programul național dela începutul Renașterii încoace, anume : întemeierea unei dinastii prin un principe dintr'o familie domnitoare în Europa occidentală și cucerirea neatârării. Acestea le-a realizat binecuvântata domnie a Regelui Carol I-ii, întemeietorul dinastiei României și al Regatului român.

După îndeplinirea lor, aspirațiunile naționale s'au îndreptat iarăși spre frații din afară de hotarele Statului național. Acolo, mai ales soarta Românilor de peste munți atrăgea privirile și înflăcăra sentimentele patrioților de dincoace.

După revoluția din 1848, în care Români de peste munți au luptat cu credință și devotament pentru tron și împărăție contra Ungurilor răsvrățiți, elementul românesc din monarhia austriacă s'a bucurat câțva timp, sub constituția acordată popoarelor monarhiei, de libertăți politice și naționale cum nu le avuse până atunci. Dar această stare de lucruri, poate din fericire pentru noi, n'a fost de lungă durată. Prin pactul dualist austro-ungar din 1867, care împărțea monarhia Habsburgilor în două State, Austria și Ungaria, iar puterea în Stat, între două popoare, Germanii în Austria și Ungurii în țerile coroanei ungurești, Români din Ardeal și din ținuturile românești ale Ungariei au fost sacrificați Ungurilor, desființându-se autonomia de până atunci a Ardealului ca provincie proprie și încorporându-l în Statul unguresc. Drept răsplată pentru serviciile ce ei au adus împărăției, luptând cu recunoscută vitejie și abnegațiune pentru patria comună și împărat, servind cu credință și devotament împărăția în războiu și pace, dându-i generali și ofițeri distinși, ostași viteji și servitori devotați ai Statului, cetățeni credincioși și muncitori vrednici, drept răsplată pentru așa servicii cetățenești, Români au fost dați pe seama Ungurilor neimpăcați, spre răzbunare și asuprire. De atunci încoace, viața Românilor de peste munți a fost sub neconținută opresiune, în luptă înviersunată pentru naționalitatea lor și pentru drepturile lor cetățenești, împotriva năzuințelor de desnaționalizare și a tot felul de asupriți din partea stăpânirii ungurești.

Această stare de lucruri a provocat o puternică mișcare naționalistă în România liberă. Acestei mișcări se datorește înființarea «Ligei pentru unitatea culturală a tuturor Românilor», creată la 1891 cu scopul de a servi mai ales cauza Românilor de peste munți și a întreține vie dincoace ideea chestiunii naționale. Prin activitatea Ligei, prin presă și publicațiuni în chestiunea națională, prin întruniri publice și manifestațiuni naționaliste, se făcea pregătirea sufletească pentru ceasul cel mare ce trebuia să vină. Din, păcate însă, nu s'a făcut în aceeași măsură și pregătirea politică și militară.

Nu putem să ne ocupăm aci de cauzele și motivele insuficienței de pregătire politică și militară în vederea marelui războiu pentru unitatea națională.

În afară de prevederile și pregătirile noastre, marele războiu,

provocat de șovinismul unguresc în alianță cu militarismul trufaș al imperiului german, acest cumplit războiu fără seamăn în lume, a chemat România la suprema datorie, alături de marile națiuni aliate care au susținut sublima luptă pentru dreptate și libertatea popoarelor. Urmând acestei chemări, care găsește un viu răsunet în sufletul neamului întreg (excepție făcând doar cei rătăciți dela calea dreaptă a simțului național), Regele nostru, făcând supremul sacrificiu, a condus la biruință România, neamul românesc la libertate și mărire. După grele încercări și mari jertfe, România, încununată de izbândă prin vitejia ostașilor săi și prin prăbușirea puterilor dușmane în uriașă luptă cu victorioasele națiuni aliate, a ajuns să reunească pe toți fiii Patriei românești dela Nistru până la Tisa sub sceptrul blând și ocrotitor al Regelui Ferdinand I-ii ca cel dintâiu Rege al tuturor Românilor.

Și privind îndărăt spre a măsura puterea și mijloacele prin care s'a îndeplinit această unire, aspirațiunea seculară a neamului, ne simțim îndemnați a zice cu poetul:

«O Românie, l'a ta mărire
«Lucrează brațul dumnezeesc».

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007